

**SOCHY J. A. KOMENSKÉHO
NA MORAVĚ**

OKRESNÍ VLASTIVĚDNÉ MUZEUM J. A. KOMENSKÉHO
V PREROVĚ

Marcela H. Kleckerová

**SOCHY J. A. KOMENSKÉHO
NA MORAVĚ**

1979

„Žijeme v době budování nové společnosti a tak či onak se na tomto budování podílíme. Jestliže si to uvědomujeme, pak potřebujeme vědět, co nám z odkazu minulosti překáží a co nám naopak pomáhá. Nemůžeme dobře pochopit dobu, ve které žijeme, jestliže nechápeme minulost. Jsme si ovšem vědomi toho, že dějiny jsou kolektivním dílem mas pracujících lidí. Ale jsou také dílem vynikajících jednotlivců, kteří v konkrétních historických situacích sehráli svým dílem a svou činností významnou úlohu. K takovým jednotlivcům patřil i Jan Amos Komenský...“

Univ. prof. PhDr. Josef Polišenský, DrSc.

Chápeme-li dějiny a jejich osobnosti ve smyslu uvedené citace prof. Polišenského, pak je až neuvěřitelné, že uplynulo téměř 150 let od smrti Komenského, než vyšel v češtině jeho životopis.¹⁾ Také samostatné spisy Komenského se až do 3. čtvrtiny 19. století objevují velmi zřídka. Poměry v 18. století v českých zemích nepřály osobnostem majícím možnost jakýmkoli způsobem ohrozit postavení vládnoucího habsburského rodu a tím také římskokatolické církve. Proto Komenský i jeho dílo bylo uměle vytlačováno z povědomí lidí. O jeho rehabilitaci usiluje teprve národní obrození. Znovuobjevováním a popularizací díla, zájmem o podrobnosti života, přednáškami a příležitostnými slavnostmi bylo dosahováno zvýšeného zájmu o jeho osobu.

Jak těžce a s jakými problémy se museli v počátcích potýkat šířitelé kultu Komenského, dokládají mezi jinými také okolnosti postavení Komenského pomníků. První zpráva o snaze postavit Komenskému pomník v českých zemích je z roku 1845, kdy jej měl pro Prahu vy-

tvořit mnichovský sochař Ludvík Schwanthaler. K jeho realizaci však nedošlo. Po odhalení mohutného obelisku a po velkých oslavách v Brandýse n. Orlicí v roce 1865 bylo rozhodnuto postavit pomník v Přerově, jehož odhalení se stalo velkou manifestací našeho lidu nejen za vyzvednutí pedagogického odkazu Komenského v kontextu celosvětových dějin, ale i manifestací našeho lidu za národní sebeurčení.

S překážkami se museli potýkat pořadatelé slavností pořádaných k třístému výročí narození Komenského. Oslavy byly zásluhou klerikálů na všech školách v našich zemích zakázány. Toto nařízení se však nevztahovalo na učitelské a občanské oslavy, které pak zdárně proběhly na celé Moravě.

V Uherském Brodě byl k této příležitosti odhalen pomník Komenského 16. října 1892. Okresní učitelská jednota uherskobrodská musela těžce zápasit s městem o místo pro postavení pomníku. Zásluhou kněží bylo odepřeno místo na náměstí před školou, protože v blízkosti stála mariánská socha. Nenávisť katolíků vůči Komenskému v tomto jubilejním roce na Uherskobrodsku neznala mezí. Dokonce byl i dětem rozdáván pamflet Brynychovy brožury, hanebně urážející Učitele národů. Původně měl stát pomník v Nivnici. Zde však již v roce 1885 katolický farář Knoll (německé národnosti) tak popudil věřící své obce proti nekatolíkoví Komenskému, že téměř všichni ctitelé Komenského ve vesnici byli fyzicky napadáni svými spoluobčany.

Odhalení pomníku s pamětní deskou ve Fulneku se konalo 19. června 1892. Zdejší oslava se vymykala ostatním vzpomínkovým akcím na našem území. Byla čistě německou záležitostí, na které nechyběly ani štvavé protičeské útoky.

Ve Sternberku se zase později — 28. 10. 1932 projevila nenávisť proti samotnému Komenskému, když tamější Němci znečistili relief Komenského umístěný na české státní škole.

Slavnostní akce, konané u příležitosti odhalování pomníků, které byly postaveny Komenskému v předmnichovské republice i po osvobození naší vlasti, proběhly již za hojně účasti předních československých politiků a vědeckých pracovníků od nás i ze zahraničí. I to svědčí o současném docenění přínosu Komenského naší i světové kultuře.

V našem pojednání chceme čtenáře seznámit se sochami zobrazujícími J. A. Komenského, umístěnými na území Moravy. Se stejným námětem je na tomto teritoriu mnoho dalších uměleckých děl, bust, reliéfů, maleb, vitráží apod. Jmenovaná výtvarná díla budou uveřejněna v soupise. Zaměřili jsme se pouze na rozměrnější sochařská díla, jejich historii, ale také estetické a umělecké hodnocení. Jedná se o pomníky v Přerově, Nivnici, Fulneku, Kroměříži, Komní, Uherském Brodě a Mohelnici.

PŘEROV

První sochou Komenského na našem území je pomník, postavený zásluhou „Spolku moravských učitelů v Olomouci“ v roce 1874 v Přerově.²⁾ Poněvadž tato progresivní stavovská organizace měla na myslí vybudování opravdu důstojného památníku, požádala Uměleckou besedu v Praze o vypsání soutěže na nejlepší řešení pomníku.³⁾ Byl přijat návrh Tomáše Seidana, profesora pražské techniky, jehož sádrový model byl hotov v roce 1873.⁴⁾ Pískovcový pomník byl slavnostně předán přerovské veřejnosti 23. srpna 1874 a to na Horním náměstí, kde zůstal do roku 1891. Při přemístění na Komenského ulici do bývalého parčíku u gymnasia, došlo k jeho úpravě.⁵⁾ V roce 1913 se stěhovala socha Komenského mezi školy na Palackého ulici a konečně naposled v roce 1952 na ulici J. Čapky Drahlavského.

Přerovský pomník J. A. Komenského má kromě velkého historického významu také význam umělecký. Seidanovo kompoziční řešení (Komenský se svým žákem) se stalo motivem a vzorem pro mnoho umělců, zabývajících se tímto námětem.⁶⁾

Jan Amos Komenský je Seidanem představován jako rozvázný, se vším srozuměný a vyrovnaný muž, dalo by se říci „vědoucí“. Obličej Komenského je moudrý, shovívavým pohledem patřící na svět. Na temeni má tradiční kulatou pokrývku hlavy, z pod které se vlní vlasy od skrání dozadu k límcí. Pod mírně nakrčeným čelem a výrazným obočím vyčnívají nápadné lícní kosti. Z obličeje vystupuje rovný, silný nos, pod kterým dva mohutné kníry splývají s plnovousem tvořeným šroubovitě zavínuté prameny. Vážnost postavy podtrhuje oděv Komenského. Tvoří jej kněžský šat, přes nějž je přehozen těžký plášť, zdobený na širokém límcí a kolem rukávů kožešinou. Spodní lem pláště je zdůrazněn dvěma légami. Pravá, pokrčená ruka držící polorozvinutou listinu přichytla k pravému boku levý cíp pláště, což dalo sochaři možnost členit povrch sochy hlubokými záhyby draperie. Levá ruka Komenského spočívá na rameni chlapce, který je volně opřen o velký globus a zády přitocen k levému boku svého učitele. Prostovlasý chlapec, oblečený do krátké haleny, má pravou nohu pohodlně překříženou přes levou, což dodává jeho vzhledu zdání spokojenosti, snad až bezstarostnosti. Na levé ruce drží rozevřenou knihu, ve které si druhou rukou ukazuje. Jako doplňky volil sochař již jmenovaný zeměpisný globus a nezbytné průvodce Komenského životem — knihy. Sousoší je nesené vyšším, ortogonálním podstavcem tvaru komolého jehlanu, který je podélně dělen několika římsami. Plochy mezi nimi člení vnořené lunety, zdůrazněné profilovaným rámem s vejcovcem. Do lunety na frontální stěně podstavce je zasazena deska s nápisem: J. AMOSU KOMENSKÉMU VĚDČNÝ NÁROD / PÉČÍ ÚSTŘEDNÍHO SPOLKU MORAVSKÝCH UČITELŮ (MDCCLXXIV).

NIVNICE

Historie Pomníku J. A. Komenského nyní umístěného v Nivnici je mimořádně zajímavá. Podnět k postavení pomníku dali nivniční studenti již roku 1885, avšak klerikálové ostře zaměření proti osobě J. A. Komenského akci znemožnili. Myšlenky se však ujal Uherský Brod. Tamní učitelé utvořili v roce 1886 v rámci své učitelské organizace odbor pro postavení pomníku. Pořádali přednášky a jiné podniky, z jejichž výtěžku byl v roce 1892 památník postaven. Jeho tvůrcem je kroměřížský sochař Jan Beck. V roce 1956 byla však socha přestěhována do Nivnice.

Socha Komenského stojí na vysokém podstavci čtvercového půdorysu. Postava v životní velikosti nevybočuje z klasických představ osoby Komenského. V tomto případě jde však o potlačení osobnosti známého učenice. Autor skulptury uplatňuje pouze vnější znaky typické pro Komenského (pokrývka hlavy, kněžský šat, knihy).

Komenský je opřen pravou rukou o entasovaný sloup, na kterém leží dvě knihy a pergamenový svitek. Pokrčená levá ruka drží zavřenou knihu u boku tak, že přichycuje hustě zřasenou draperii svrchního roucha, což je jediným oživujícím prvkem celé kompozice. Zajímavě řešené jsou prostřižené rukávce s čabrakami. Celkově je skulptura kompozičně vyvážená, pouze neúměrné vysunutí nohy, nesoucí váhu těla působí labilním dojmem. Na střední, plochou největší části, římsami vodorovně bohatě členěného podstavce čteme nápis na desce vsazené do niky: ŽIV BUĎ NÁRODE, POSVĚCENÝ BOHU / NEUMÍREJ / MUŽI TVOJI AŤ JSOU / BEZ POČTU /. Na bočních stranách jsou uvedeny letopočty (vlevo 1592, vpravo 1670) orámované věncem se stuhou. Plocha zadní části soklu je zaplněna textem: ZBUDOVÁN PĚČÍ UČITELSKÉ JEDNOTY / V UH. BRODĚ / 1892 /. Na nejvyšší část podstavce byl doplněn nápis: PAMÁTCE / J. A. K. / 1956 /.

Seznam fotografií k publikaci „Sochy J. A. Komenského na Moravě“

- Obálka: *Socha J. A. Komenského od T. Seidana v Přerově*
2. *Socha J. A. Komenského v Nivnici od J. Becka*
3. *Socha J. A. Komenského ve Fulneku od J. Štursy*
4. *Socha J. A. Komenského ve Fulneku od J. Pelikána*

FULNEK

Socha J. A. Komenského byla objednána u Jana Štursy v roce 1921, jako protějšek Myslbekova Jana Husa, pro aulu filosofické fakulty v Praze. Ve Fulneku byla odhalena 13. září 1970 v prostoru u Památníku Komenského.⁷⁾

Bronzová socha v nadživotní velikosti představující J. A. Komenského je postavena na vysokém kvadratickém podstavci z leštěné žuly. Samotná postava Komenského je prezentována s tradičním použitím všech typických součástí oděvu. Kompozice sochy je velmi jednoduchá, což

dopomohlo autorovi k zdůraznění jediné myšlenky, hlavního vedoucího motivu. Představit Komenského bojovného, neústupného, jasně smýšle-
jícího až prorockého (energické vykročení pravou nohou a prudce vy-
chýlená hlava dopředu) a zároveň jako kontrast a podtext jeho těžký
a vlastně smutný život (odevzdaně podél těla spočívající ruce s olův-
kem a pergamenovým svítkem). Štursova skulptura je jednou z mála
soch, které nepředstavují Komenského jen jako portrét moudrého sho-
vívavého učence-pedagoga, ale jako cílevědomého člověka s bohužel
nadčasovými ideály. V tomto směru je Štursovo dílo v ideové oblasti
nejrealističtější a po umělecké stránce nám obohatilo galerii sochař-
ských portrétů věrných Myslbekovské tradici.

* * *

Socha J. A. Komenského od Julia Pelikána byla odhalena 15. června
1924 před ZDŠ na České ulici. Je zhotovena z hořického pískovce.⁸⁾
Z tohoto materiálu je rovněž sokl zvýšený třemi zužujícími se stupni.
Na čelní ploše podstavce je umístěn relief s nápisem. Vnořený relief
je komponován do obdélníku. Kompozice je velmi jednoduchá, dívka
levou rukou drží a k mírně zakloněné hlavě nahýbá lipovou větev. Pod
relieffem čteme nápis: TOBĚ NÁRODE ČESKÝ / POŽEHNÁNÍ VYHLA-
ŠUJI / ABYS BYL A ZŮSTÁVAL / RATOLESTÍ ROSTOUCÍ /. Tento citát
se stal i mottem pro sochu Komenského. Postava je pojata v určitém
lyricky symbolickém gestu, kdy jsou potlačeny detaily oděvu v zájmu
celistvosti a plynulosti uměleckého výrazu. Téměř prorocký postoj je
oživen náznakem spirálové kompozice, jejíž linku můžeme sledovat od
zakročení levé nohy přes levou ruku přidržující knihu, mírně k pravé-
mu rameni příkloněnou hlavu, až k věštecky pozvednuté pravé ruce.
Vzadu na podstavci je věnování: VELIKÉMU ARCIUČITELI / J. A. KO-
MENSKÉMU / OSVOBOZENÝ NÁROD — 1924 /.

5. Socha J. A. Komenského v Kroměříži od J. Axmanna

KROMERÍZ

Pomník J. A. Komenského byl postaven péčí Okrašlovacího a zalesňovacího spolku v Kroměříži.⁹⁾ K slavnostnímu odhalení došlo 28. října 1931.¹⁰⁾ Zajímavá na zrodu této sochy je spolupráce antropologa prof. dr. J. Matiegky, jenž zkoumal hrob v Naardenu a identifikoval ostatky Komenského. Pomník byl zhotovován podle jeho informací a za osobního dohledu.

Památník má rozměry 4,75 × 1,5 m, podstavec je zhotoven ze slezské žuly na 50 % leštěné a samotné sousoší je lito v bronzu v dílně F. Anýže. Autor sousoší — Josef Axmann zde zpodobňuje J. A. Komenského jako pedagoga. Chlapec v dobovém oděvu, žák Komenského drží v rukou knihu, v níž mu za ním stojící učitel pravou rukou přes rameno ukazuje. Učitelova levá ruka je držena v nabádajícím a osvětlujícím gestu.

Sousoší je velmi kvalitní, snad kompozičně příliš střizlivé. Můžeme se domnívat, že k tomu způsobu zobrazení vedla autora spolupráce s antropologem, kde sochař spíše rekonstruoval dobovou skutečnost (o čemž by mohl též svědčit velký zájem o detaily oděvu), snad na úkor umělecké invence.¹¹⁾

KOMŇA

Socha J. A. Komenského byla slavnostně odhalena v roce 1950.¹²⁾ Jednoduchý nápis, J. A. KOMENSKÉMU RODNÝ KRAJ 1950, vyjadřuje vztah obyvatelů k tomuto váženému učenci. Vyhotovení pomníku bylo svěřeno oloumouckému sochaři Juliu Pelikánovi. Ten celou kompozici rozvrhl do dvou prostorových plánů. Vpředu je pískovcový relief komponovaný do obdélníku představující matku klonící se nad kolébkou s dítětem. V druhém plánu je masivně pojatý blok, který je tvořen z podstavce přibližného tvaru komolého jehlanu a samotné sochy Komenského, tesané v pískovci.¹³⁾ Postava je pojata klasicky s výraznou stopou Pelikánova rukopisu. Komenský stojí nakročen, v pravé ruce drží brkové pero a levou tiskne k hrudi knihu. V pomníku je uložena prst z hrobu J. A. Komenského v Naardenu.

6. Socha J. A. Komenského v Komni od J. Pelikána
7. Komňa, detail soklu

UHERSKÝ BROD

Vincenc Makovský, jako šestapadesátiletý vytváří a ukončuje svůj pomník J. A. Komenského pro Uherský Brod. K tomuto námětu se však nedostal až v této době, ale jako mnoho ostatních sochařů, kteří realizovali pomníky, o nichž se zmiňujeme, zabýval se tímto lákavým námětem delší dobu. Několikeré studie, náčrty, busty i drobné plastiky vedly Makovského ke konečnému poznání podstaty díla a života J. A. Komenského do té míry, že svou vnitřní silou uměleckého chápání, invencí a nakonec i zkušeností, vytvořil tak monumentální, expresivní dílo. Sám Makovský o své tvorbě řekl: „Snažil jsem se ukázat Komenského jako člověka, který odevzdává své ideály budoucnosti. Při své práci jsem se opíral zejména o autentické podobizny Komenského, o Hollarovy práce a o podobizny Petra Amsterodamského“.¹⁴⁾

Odhalení pomníku, proběhlo 21. října 1956 na Hradním náměstí před vstupem do Muzea J. A. Komenského.¹⁵⁾

Ačkoliv Komenský zaujímá klidný postoj, je znát v jeho pohybu určité napětí, skrytý náboj silné osobnosti dává soše sugestivní výraz. Působivost pomníku umocňuje nejen nadživotní socha J. A. Komenského, ale také její umístění na mohutném vysokém podstavci nad terasovitým schodištěm. Na přední straně soklu je vytesán následující nápis¹⁶⁾: NEJSI JEN TY SÁM / ČLENEM LIDSKÉ SPOLEČNOSTI, / AVŠAK KROMĚ TEBE JSOU TU I JINÍ. / PONĚVADŽ JSI JEJÍ ČÁSTÍ, / NEDOMNÍVEJ SE, ŽE JSI VŠECHNO: / BUĎ KU PROSPĚCHU / SPOLEČNOSTI / SÍŇ 66 641 /. Zadní strana nese nápis: K UCTĚNÍ PAMÁTKY / UČITELE NÁRODŮ A OSNOVATELE SPRAVEDLIVÉHO A MOUDRÉHO / ŘÁDU VĚCÍ LIDSKÝCH / VLÁDA / REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ / 1956 /.

8. Socha J. A. Komenského v Uherském Brodě od V. Makovského
9. Uherský Brod, detail sochy

MOHELNICE

V roce 1958, 7. září, byl v Mohelnici odhalen památník Janu Amosu Komenskému, jeho tvůrcem je akad. sochař Josef Baják.¹⁷⁾ Dvoumetrová socha stojící na vyšším ortogonálním podstavci je tesána z hořického pískovce.¹⁸⁾ Autor se neodchyluje od klasického pojetí zobrazovaného učenice, kdy postavu odívá v pro něj typický šat a do rukou mu vkládá knihu. Zdálo by se tedy, že umělec nedal tomuto námětu nic nového. Přesto nám tato socha otevírá nové pohledy na již

tolikrát umělecky ztvárněnou osobu J. A. Komenského. Bajákův Komenský, mírně nakročený s pláštěm poodhrnutým dozadu, působí na diváka určitým tichým momentem, kdy jako by se čas v tom překotném dění života zastavil, veškerý pohyb se zpomalil až nadešel onen okamžik strnutí, vzduchoprázdna. Najednou je zde Komenský sám, do sebe pohroužený člověk, bez svých blízkých, bez domova. Hlavní důraz autor klade na až Leonardovsky portrétovanou hlavu Komenského, kde uplatňuje svůj výjimečný cit pro medailéřskou práci.⁴⁹⁾

10. Socha J. A. Komenského
v Mohelnici od J. Bajáka

ZÁVĚR

Shrneme-li všechna uvedená fakta, musíme dospět k názoru, že osobou J. A. Komenského se v naší vlasti nezabývají jen komeniologové, filosofové a pedagogové, ale Komenský je neustále přitažlivým námětem pro výtvarné umělce, což je důkazem jeho nepomíjejícího významu pro naše národy.²⁰⁾ Vždyť přitažlivost jeho osoby nespočívá v Komenského vzhledu nebo módnosti námětu, ale v jeho obdivuhodně, do krajnosti žitém životě, v kterém se střídá hluboké štěstí s ještě hlubším neštěstím, úspěch s neúspěchem, kdy z přátel se stávají nepřátelé a naopak. Spočívá také v odkazu, který nám zanechal v rozsáhlém díle, zasahujícím do tolika vědních i společenských oblastí.

Poněvadž nám Komenský i dnes má co říci, můžeme věřit, že v roce 1992, kdy si připomeneme 400. výročí narození Jana Amose Komenského, přispějí také umělci svými díly k obohacení slavnostních akcí, které budou při příležitosti zmíněného svátku probíhat nejen v naší republice.

11. Detail soklu
J. A. Komenského
ve Fulneku od J. Pelikána

POZNÁMKY

1. Životopis Komenského vydal F. Palacký v r. 1829 v Časopise Českého Muzea. K. J. Chmela ho pak použil při vydání Komenského díla Orbis Pictus v roce 1833.
2. Není jisté bez zajímavosti, že hned dva roky poté, žádají z Hrubčic na Moravě Uměleckou besedu v Praze o návrh na sochu Komenského pro tamnější školu.
Zápis z věstníku: Tučný Fr., Výtvarný obor v letech 1863—1913, str. 54 [dále jen VO].
3. R. 1871 žádost Moravských učitelů o návrh na sochu J. A. Komenského [VO str. 53].
4. V roce 1873 věnuje Umělecká beseda finanční příspěvek na pomník (VO příl. L III).
5. Komenskému byl odsekán kroměřížským sochařem J. A. Beckem řetěz s křížem zavěšený na krku a s ruky biskupský prsten. Stalo se to na popud F. Slaměníka, který to odůvodnil tím, že bratrští duchovní tyto ozdoby nenosili. Zároveň byl také zvýšen pedestal, obnoven nápis a kolem pomníku byla postavena ozdobná mříž.
6. Umělecká beseda doporučila Spolku Moravských učitelů návrh A. Wildta, avšak o své újmě zaslal nákres T. Seidan, pro něž se výbor spolku rozhodl. [Protokolní kniha Spolku Moravských učitelů, str. 11].
7. Socha Komenského 2,30 m vysoká stojící na žulovém podstavci byla v období mezi jejím vznikem a odhalením několikrát přestěhována. V době okupace byla ukryta ve slevačské dílně mezi železným šrotem firmy Anýž a spol. v Praze. V roce 1954 (při zakládání památníku Komenského) podal MěstNV ve Fulneku žádost Ministerstvu kultury o její získání. Bylo uskutečněno v roce 1955. V roce 1957 byla socha propůjčena u příležitosti 365. výročí narození J. A. Komenského znovu do Prahy a postavena ve Waldštejnském paláci před výstavními síněmi Pedagogického muzea Jana Amose Komenského. Na podzim roku 1959 byla umístěna opět v kapli Sboru ve Fulneku.
8. Socha je 2 m vysoká a váží 40 q. Do základů pomníku byla vložena neprodyšně uzavřená cínová kazeta se svinutým pamětním listem v plechové krabici líčící tehdejší stav české menšiny ve Fulneku. Byly zde uloženy české peníze, srovnání české měny s cizí měnou, ceny nejdůležitějších životních potřeb a fotografie české školy, pomníku i města Fulneku.
9. Pomník J. A. Komenského stojí v parčíku na Komenského náměstí před budovou 1. ZDŠ. Byl zbudován nákladem 117.260,— Kčs.
10. Předání pomníku se však konalo pro deštivé počasí v sále Městského divadla.
11. Pozoruhodný osud potkal sochu za 2. světové války, kdy ji němečtí okupanti odvezli i s jinými bronzovými předměty. Nedošlo však již k jejímu odvlečení či zničení. Začátkem června 1945 bylo z Prahy oznámeno Revolučnímu národnímu výboru v Kroměříži, že ve skladištích na Manínách jsou uloženy zvony a různé bronzové sochy. Kroměřížané pro sochu poslali zástupce, kteří ji přivezli nazpět, aby zaujala své původní místo.
12. Stojí na návsi před domem č. 21.
13. Blok je 4 m vysoký, podstavec je z hrubých žulových kvádrů
14. Citát z novinového článku uvedeného v brněnské Rovnosti 10. 10. 1957.
15. Socha odlitá v bronzu je 3,5 m vysoká, žulový podstavec 2 m. Úpravu parku před muzeem a podstavec pro pomník navrhl architekt Vladimír Bouček z Uherského Hradiště.

16. Citát je z Komenského Atria [nebo-li Sňh jazykŭ], 66. kapitola, 641, odstavec.
17. Pomník je postaven pŕed 2. ZDŠ v Mlýnské ulici.
18. Kamenickou pŕáci provádĕli sochaŕi J. Stárek, R. Richter a I. Vyhnálek.
19. J. Baják je ŕákem O. Španiela.
20. Jako výtvarný námĕt zpracovávalo J. A. Komenského postupně několik generací umĕlcŭ. Vždyt Seidanovým ŕákem byl Myslbek, ten byl uĕitelem Felikána, Axmana a Štursy, jehoŕ ŕákem byl zase Makovský.

LITERATURA

1. Āapkov D., Kyršek J., Šámal, J.: Jan Amos Komenský ŕivot a dílo v dokumentech a v Āeskm vtvarnm umění, Praha 1963
2. Program oslav Jana Amose Komenského ve Fulneku (r. 1970)
3. Zpravodaj — 6 „Výbor pro vzpomnkov oslavy 300. vroĀ umŕt J. A. Komenského ve Fulneku“, srpen 1970
4. Mucha A.: Āesk školství ve Fulneku po r. 1918, Vlastivĕdn sborník okresu Nov JĀn, sv. 11, r. 1973
5. Kleckerová M., Hbl Fr.: Seidanŭv pomník J. A. Komenského v Pŕerov, 1974—1974, Pŕerov 1974
6. Fulneck kulturn zpravodaj — 9, zt 1975
7. Pĕstoun, Ā. 28, roĀ. IV z 5. 10. 1865, s. 218—220 a Ā. 29 z 15. 10. 1865, s. 225—227
8. Komenský XX/1892 Ā. 28, s. 435
9. UĀitelsk noviny VI [1956], Ā. 39, s. 5 z 27. 9. 1956
10. Pŕloha Komenského XX/1892, Ā. 20, s. 287—8, 307—8
11. Nrodn Politika 22. 11. 1932

Vydalo Okresní vlastivĕdn muzeum J. A. Komenského v Pŕerov v roce 1979. Autor M. H. Kleckerová. Odpovĕdn redaktor G. Voŕda. Grafick ŭprava J. Bibr. Fotografie M. OdstrĀil. Vytiskl TISK, n. p., Brno, závod 4, Pŕerov. Náklad 10 000 vtiskŭ. Neprodejn. Povoleno odborem kultury ONV Pŕerov pod Āíslem OK 04/79.

